

קידושין כז

משה שווערד

1. דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד א
[כו] איבעיא להו בעינן צבורים או לא - הריטב"א, השיטה והפנ"י מקשים תפשוט דלא בעינן צבורים, דאם בעינן למה צריך לקנות באגב הרי אפשר לקנות בקנין חצר. [1] ותירצו דמיירי בחצר שאינה משתמרת שאינו יכול לקנות בחצר.
[2] השיטה [ב"מ כה: בשם תוס' חיצוניות הנ"ל כה: אות יח] מתרץ דלא אומרים חצירו של אדם קונה היכא שהחפץ היה מונח שם מקודם, ולכן היכא דהיו צבורים מקודם אינו קונה בחצר ובעינן קנין אגב.

2. תוספות מסכת קידושין דף כו עמוד ב ד"ה מעשה ברבן
מעשה ברבן גמליאל וזקנים - [1] פי' בקונטרס רבן גמליאל לא תרם ושכח ולא נתן רשות לתרום והיה ממחר לתרום בעודו בספינה שהיה ירא שמא יאכלו בני אדם ממנו ויסמכו עליו וסבורים שתרום דחזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וקשה דא"כ מה היה מועיל תיקונו אדרבה גרע טפי שמא יאכלו בני ביתו הכל ואף העישור עצמו ...

- הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף כו עמוד ב
שיטת רש"י שהיה ירא מצד שבני ביתו יסמכו עליו דחזקה על חבר שמתוקן מה שתח"י. והטעם שבאמת לא עישר קודם צ"ל שהיה לו מקרה שלא היה יכול וכגון שנסע קודם גמר מלאכה. ואל"פ לפירוש"י בב' אופנים, או שעשה ברירה כפשטות לשון המשנה ואז אם יאכלו הכל, אז לא נתקן כלום. או י"ל דכבר קבע מקום בצפונה או בדרומו. (ולפי"ז צריך לדחוק לשון המשנה מ"ש "שאני עתיד למוד" שאין הכונה שתולה ההפרשה באלו שעתידי למוד אלא שהודיעו שעתידי למוד).

- דף על הדף מסכת קידושין דף כו עמוד ב
בגמ': עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושע ומקומו מושכר לו וכו'. כתב הריטב"א דלפיכך כשאמר מה שאני עתיד להפריש לא אמר בצפונה או בדרומו, משום דסובר יש ברירה, וכשאוכל ומשייר שיעור מעשר, הוברר הדבר למפרע. בשער המלך (עירובין ה, ז) תמה, הרי במסכת פסחים (פח, ב) מובא, שאם שחט גדי וטלה לקרבן פסח אמר רבן גמליאל אינו לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני, ופירשו רש"י ותוספות שם, משום דאין ברירה, ומבואר, שרבן גמליאל סובר שאין ברירה, והניח בצריך עיון.

בערוך לנר (סוכה כג, ב) תירץ על פי מה שכתבו בתוספות שם, שאם מפרש התנאי בפירוש, לכולי עלמא יש ברירה, ניחא, שכאן רבן גמליאל פירש ואמר מה שאני עתיד להפריש ופירש התנאי בזה יש ברירה, אבל בשחט גדי וטלה שלא פירש כלום רק ממה שיאכל מאחד מהם יוברר הדבר על ידי מעשה, בזה סובר דאין ברירה.

מיהו יש לתרץ כן שלא היה לו חששא בכך שהיה הרבה תבואה בכרי והיה יודע שלא יאכלו בני ביתו הכל קודם שיבא ומן המותר יפריש מעשר

- דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב
[ז] תד"ה מעשה וכו' וקשה דא"כ מה היה מועיל תיקונו אדרבה גרע טפי שמא יאכלו בני ביתו הכל - כלומר שמא יאכלו גם המעשר.
האחרונים [פנ"י, עצמ"י, מהרי"ט ורש"ש] מקשים דודאי עדיף להפריש, דאם לא יפריש, כל הפירות יהיו אסורים באיסור טבל, ועל כל כזית יעברו איסור טבל שאסור בחיוב מיתה, ואם יפריש הרוב הגדול הוי חולין, ורק המיעוט הוי איסור, [ואף דכבר הפריש תרומה כמש"כ התוס', מ"מ המיעוט הוי איסור בחיוב מיתה כיון שטבול לתרומת מעשר].

המקנה מתרץ דמסתמא בני ביתו של ר"ג יפרישו תרו"מ שוב מספק, ואף דחזקה על חבר שכבר הפריש מ"מ כאן שהיה טרוד בנסיעה הם יחששו שהוא שכח ויפרישו על תנאי שהוא לא הפריש, ולכן יוצא שע"י הפרשתו גרע, דכעת לא תחול ההפרשה שלהם והם יאכלו התרו"מ שהוא הפריש, משא"כ אם הוא לא יפריש תחול התרו"מ שלהם, והם לא יאכלו אותה.

ומיהו קשה איך יצא מביתו עד שלא תיקנו ושלא הודיעם שאינו מתוקן והא אמרינן חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן

• דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב

ח] בא"ד - ומיהו קשה איך יצא מביתו עד שלא תיקנו ושלא הודיעם שאינו מתוקן והא אמרינן חזקה על חבר שאין מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן - ויש כמה תירוצים לתרץ את קושית התוס'.

א. הריטב"א [ד"ה וקשיא] מתרץ שדוקא לגבי חבר שמת אמרינן [פסחים ד ב] שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, וגם זה דוקא כשמת מתוך יישוב הדעת, אבל כאן שפירש לים ודעתו לחזור ליכא חזקה. מיהו מדברי רש"י [ד"ה במקומו] מבואר שגם אצלנו איכא חזקה.

ב. המאירי מתרץ שר"ג יצא מביתו בתחילת הקציר והיה סבור לחזור בגמר הקציר כשיכניסו הפירות הביתה והתעכב בדרך. ונראה כוונתו דחזקה על חבר הוי כשמכניס הפירות הביתה, ולא בכה"ג שנשאר בשדה, וכן תירץ חי' הר"ן [ב"מ יא א].

ג. המהרי"ט מתרץ דחזקה על חבר הוי רק כשמוציא הפירות מביתו כגון שמוכרם לאחרים או מת ומוריש לאחרים, אבל כאן שהפירות מונחים בתוך ביתו ליכא חזקה, דכשיצא לדרך אפשר ששכח לעשר.

התוס' [ב"מ יא א] הקשו על רש"י איך סמכו בני ביתו של ר"ג שעושה משום חזקה דחבר, הרי החזקה הוי רק בחבר שמת או הלך ואין דעתו לחזור...

ד. המקנה מתרץ [כמו המאירי הנ"ל] שהוא הלך לאחר שנקצר קודם שנעשה מירוח, שאכתי ליכא חיוב תרו"מ, ולכן ליכא חזקה על חבר, ומ"מ אם הפריש [תרומה גדולה] חלה ההפרשה.

ו. השיטה מביא דאיכא דאמרי דמאי היה, ולכן לא חשש אם יצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. וכן מביא היד דוד בשם קהלת יעקב [אלגאזי]. השער המלך [מעשר ט - ב] והיד דוד תמהים דאם היה דמאי א"צ להפריש מעשר ראשון ומעשר עני אלא תרומת מעשר בלבד, ודוחק לומר שר"ג היה מחמיר על עצמו בדמאי, דלא מצינו חומרא כזאת בש"ס.

ועוד קשה למה היה צריך ליתן להם ולהשכיר להם מקום בקריאת שם סגי

• דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב

ט] בא"ד - ועוד קשה למה היה צריך ליתן להם ולהשכיר להם מקום בקריאת שם סגי - הפנ"י מתרץ דאם לא יתן להם יש חשש שיתעכב ויעבור בבל תאחר, דמי שקורא שם ואינו מפריש עובר בבל תאחר לפני הביעור [עיין תוס' ר"ה ד. ד"ה ומעשרות].

המקנה מתרץ שהוצרך ליתן לר' יהושע כדי שיוכל להפריש תרומת מעשר. מיהו אכתי קשה למה הוצרך ליתן מעשר עני לר"ע.

ועוד קשה והלא לא עשה כלום כיון שלא אמר שיהא מעושר

• דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב

י] בא"ד - ועוד קשה והלא לא עשה כלום כיון שלא אמר שיהא מעושר - הפנ"י מתרץ כיון שהוא אמר בלשון עישור שאני עתיד למוד, מונח בו לשון יהא מעשר.

ועוד היה לו לפרש כמה מעשר כי ההיא דהלוקח יין מבין הכותים (דמאי פ"ז מ"ד) דאמר עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני ...

• **דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב**

[יא] בא"ד - ועוד היה לו לפרש כמה מעשר - [1] הרש"ש מתוך דלשון עישור שאני עתיד למוד, מונח בו לשון שהמעשר יהיה באותה כמות שהוא עתיד להפריש, וכעת לא ידע מה הכמות בדיוק. [2] הפנ"י מתוך כיון שהלך כשהתבואה עדיין היתה במחבר [ולא נגמרה], לא ידע כמה צריך לעשר, ולכן לא הזכיר כמה מפריש.

ועוד קשה כיון שלא קבע מקום לצפוננו או לדרומו מה הועיל בהפרשתו ...

• **דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב**

[ג] בא"ד - ועוד קשה כיון שלא קבע מקום לצפוננו או לדרומו מה הועיל בהפרשתו - [א] **הריטב"א והתור"י ד' כאן והרמב"ן בב"מ [יא א] והפנ"י מתרצים דלמ"ד יש ברירה, יכול לקבוע בסוף את המקום והוברר למפרע כדתנן במשנה [דמאי ז - ד] והתנאים האלו ס"ל דיש ברירה...** השער המלך [עירובין ו - ז ד"ה ודרך] מקשה דמבואר בגמ' [פסחים פח ב] שר"ג ס"ל שאין ברירה. היד דוד מתוך שהתם בפסחים הוי ר"ג הזקן, והכא הוי מעשה בר"ג דיבנה שהיה חברם של ר' יהושע ור"ע. הגידולי שמואל [ב"מ יא א] מקשה דמשמע מהראשונים שכל התנאים שהזכירו כאן ס"ל דיש ברירה, וקשה דר"ע ס"ל [במעילה כא ב] דאין ברירה. מיהו י"ל דזוקא בדאורייתא לית ליה ברירה, אבל בזה"ז שתר"מ דרבנן אית ליה ברירה [וכמו שפסק ר' אושעיא שקיי"ל כוותיה [בביצה לח א] דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה. והתוס' י"ל דס"ל כמש"כ התוס' [עירו' לז ב] דמעשר ירק דרבנן אין ברירה כיון שמעשר עיקרו מדאורייתא, ולכן גם בזה"ז אין ברירה. [ב] הרמב"ן והריטב"א [בב"מ יא א] כתבו שבאמת מיירי שאמר לצפוננו או לדרומו, והמשנה לא האריכה כיון שהמשנה לא באה לבאר היאך מפרישים תרו"מ.

[2] **אמר ר"ת ששעת הביעור היה שהיה צריך לבער מעשרותיו מתוך ביתו וליתנם לבעליהן** וכן משמע בתוספתא דמסכת מעשר שני דקתני כיצד מצות ביעור נותנין תרומה ותרומת מעשר לכהן מעשר ראשון ללוי מעשר שני ומעשר עני לעני ומתבערין בכ"מ

• **הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף כו עמוד ב**

ותוס' מפרשין - דמצד ביעור. [1] ובארו תוס' בב"מ דהפריש קודם לכן וגם קבע מקום ולכך היה יכול להקנות [2] והמאירי מפרש דלא קבע מקום אלא עשה בברירה והגם דקי"ל דאין ברירה. מ"מ לענין להקנותו מצד קיום ביעור מהני ברירה גם לדידן. עי"ש....
כתב המאירי דאז היה גם המעשה של ר"ג שקנה אתרוג באלף זוז והגם דהיה בסוכות, וזמן הביעור הוא בפסח. וכתב המאירי חידוש דזמן הביעור מתחיל בסוכות, ואז כבר מצוותו, אלא דיכול לאחור עד פסח, עי"ש.

וא"ת למה אינו מזכיר תרומה גדולה בההוא מעשה דרבן גמליאל וי"מ משום דחטה אחת פוטרת את הכרי מה"ת ושמא הפרישה קודם שיצא מביתו כדי לצאת ידי איסורא דאורייתא ונתנה לכהן ולא נהירא וכי לא היה לו לרבן גמליאל לחוש לאיסורא דרבנן

• **תוספות רי"ד מסכת קידושין דף נח עמוד ב**

חטה אחת פוטרת את הכרי. ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעינן כדי נתינה כדדרשי' גבי ראשית הגז. **ונראה לי לתרץ דבדאי מצוה ליתן לו דבר חשוב** כדתנן בפ' ראשית הגז וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה. והכי

נמי תנן בשלהי פאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטים וקב שעור' כו' עד מדה זו אמורה בכהנים ובלוים בישראל. פ' גמ' כשמחלק תרומה בגורן לכהנים או מעשר ראשון ללוים לא יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה. **אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי ניתקן ויצא מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה.** וה"נ תנן בפ"ב דתרומות אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום ומייתי' לה במסכת פסחים בפרק כל שעה וביבמות בפ' האשה פ' אין תורמין מן הטמא על הטהור דאמר קרא תתן ולא לאורו ואע"פ שמצותו בכך אם תרם ניתקן טובא ואע"פ שחיסר מצוה. והא דקתני במזיד לא עשה כלום פליגי בה בהאשה רבה רב חסדא אמר לא עשה כלום דאפילו ההוא גריוא הדר לטבליה. ורב זבדי אמר לא עשה כלום דאפילו ההוא לתקן את השירים אבל תרומה הוי וכל זה משום קנסא אבל תרומתו מן דינא תרומה היא אע"פ שחיסר מצוה:

• **שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן רא**

... ויש לי לומר בזה דבר חדש לא קדמני בזה שום מפרש או פוסק והוא זה, כי המצוה הזאת של הפרשת חלה אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים. הענין האחד הוא להפקיע איסור טבל מן העיסה כי קודם ההפרשה היא אסורה באכילה וע"י הפרשת החלה מן העיסה כבר הופקע איסור טבל והותרה העיסה באכילה ואף אם אח"כ יחזיק בעל העיסה את החלה לעצמו ולא יתנהג לכהן אין כאן אלא גזל השבט והעיסה הותרה באכילה. ואמנם המצוה העיקרית ליתנה לכהן, וזה הענין השני שאמרתי שיש במצוה זו, ושני ענינים האלו חלוקים זה מזה שלפטר העיסה אין לו שיעור כלל מן התורה ואפילו משהו פוטר העיסה כתרומת גורן שחטה אחת פוטרת כל הכרי, ואמנם הענין השני לקיים מצות נתינה לכהן זהו יש לו שיעור מן התורה כיון דכתיב תתנו צריך שיהיה כדי

נתינה והשיעור הזה שהוא אחד מכ"ד או אחד ממ"ח כאשר נבאר אח"כ הוא מן התורה בצד ומדרבנן בצד, ואפרש הדבר ונאחז דרך משל שהוא אחד מכ"ד והוא יש בו שיעור חשוב לקיים המצוה נתינה לכהן ואמנם זהו השיעור אחד מכ"ד בעשרון שהוא שיעור חלה וכשיש אחד מכ"ד בעשרון כבר הוא כדי נתינה ושוב אין חילוק מן התורה בין אם העיסה היא רק עשרון אחד ובין אם העיסה היא ממאה סאה כי לענין לפטר העיסה אפילו משהו פוטר ולענין נתינה לכהן הרי יש כאן כדי נתינה ומה לו להכהן אם העיסה קטנה או גדולה, והוא הצד שהוא השיעור מן התורה שהוא חלק כ"ד מן עשרית האיפה. ואמנם הצד שהוא מדרבנן הוא שחז"ל תיקנו שצריך שיתנו חלק כ"ד מן העיסה כמות שהיא ואם העיסה היא גדולה כ"ד עשרונות צריך שיתן לכהן עשרון שלם שהוא חלק כ"ד מן אותה העיסה. והוא מה שנלע"ד בשיעור חלה:

וי"מ דלהכי לא הזכיר תרומה גדולה לפי שאינה חייבת בביעור כדתנן במס' בכורים (פ"ב מ"ב) ומייתי לה בפ' הערל (יבמות דף עג.). יש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה וכו' וחשיב ביעור משמע דתרומה לא מיחייבא בביעור אבל קשה דע"כ תרומה גדולה חייבת

היא בביעור כדקתני במתני' דמעשר שני שהבאתי לעיל כיצד מצות ביעור תרומה נותנה לכהן אלמא חייבת היא בביעור ולכל הפחות מדרבנן וגם במשניות (דמעשר שני פ"ה מ"י) מפי' לה מקרא וגם נתתיו ללוי לרבות תרומה ותרומת מעשר ואין להקשות מההיא דיש במעשר שני ובבכורים מה שאין כן בתרומה דמשמע תרומה אינה חייבת בביעור ד"ל דמירי התם לבערם מן העולם כשהגיע זמן הביעור כגון מעשר שני ובכורים שאי אפשר לאוכלם חוץ לירושלים לכך צריך לבערם מן העולם כשיגיע זמן הביעור אם לא יביאם בירושלים אבל תרומה שנאכלת בכל מקום אין צריך לבערה מן העולם אלא צריך ליתנה לכהן והיינו ביעור שלה מ"מ

הדרא קושיא לדוכתה **אמאי לא ביער התרומה וי"ל דודאי תרומה הפריש בעודה בשדה דרגילות הוא**

להפריש בגורן ואית לן למימר שהפריש בעוד היתה התבואה בגורן מיד אחר המירוח כדאמר התם (ירושל' דמעשרות פ"ג) חזקה לגורן שלא תעקר עד שהפרישו ממנה תרומה גדולה וה"נ איתא בירושלמי דמסכת מעשרות מצא פירות צבורים אסורין משום גזל וחייבין משום תרומה מפזורים מותרים משום גזל ופטורים מן התרומה גדולה שאי אפשר לגורן שתעקר אא"כ נתרמה תרומה גדולה.

• **דבר יעקב מסכת קידושין דף כו עמוד ב**

טן] בא"ד - וי"ל דודאי תרומה הפריש בעודה בשדה דרגילות הוא להפריש בגורן - הדרכ"ד מקשה למה הפריש תרומה בגורן, הרי לא הועיל בזה להוריד מהפירות איסור מיתה, שאכתי הוי טבול למעשר ראשון שאיסורו במיתה.

• **גליוני הש"ס מסכת קידושין דף כז עמוד א**

שם תוד"ה מעשה בסה"ד כ' וי"ל דודאי תרומה הפריש בעודה בשדה דרגילות הוא להפריש בגורן כו', נ"ב **יש ראי' לזה ג"כ מן הפסיקתא רבתי** פיסקא יהודה וישראל אות א' **אמר בלעם מי מגה עפר יעקב מי יכול למנות מצוות שישראל עושים** זורע ומקיים מצות לא תזרע כרעך כלאים וחורש בשור ומקיים לא תחרוש בשור ובחמור יחדין **העמיד הכרי נותן תרומה** עכ"ל הפסיקתא **ומדנקט רק תרומה ולא מעשרות** משמע דרק תרומה דרכה להפריש מיד שמעמיד הכרי ולא מעשרות:

3. **ריטב"א על קידושין דף כו/ב**

ואע"ג דאמרין בעלמא לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף הכא דמיניה וביה מפריש עליה אף על פי שאינו סמוך לרבן גמליאל מוקף חשבינן ליה, ודין מוקף פירשתיו במסכת גיטין בארוכה בס"ד:

4. תוספות מסכת קידושין דף כז עמוד א ד"ה נתון ליהושע

נתון ליהושע - שהיה לוי כדפירש בקונטרס וקשה איך נתן לו והא קנסיהו עזרא (יבמות דף פו:) [1] וי"ל דסבר לא קנס לעניים ור' יהושע עני היה כדאמר בברכות (דף כח.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה וא"ת למה לא נתן לו גם מעשר עני [א] וי"ל לפי שהיה רוצה ליתן להרבה עניים כדאמרין בעירובין (דף סג.) הנותן מתנותיו לכהן אחד מביא רעב לעולם [ב] אי נמי היה לו לר' יהושע מאתים זוז לפיכך לא לקח מעשר עני ומ"מ היה יכול לקח מעשר ראשון בתורת עניות הואיל ולא היה עשיר והיה מתפרנס בדוחק ולמ"ד (ביבמות דף פו:) קנסא לכהנים איכא למימר דיהיב ליה כר"ע דאמר מקמי קנסא היה ללוי ולא לכהן ולבתר קנסא היה אף לכהן.

5. מאירי על קידושין דף כו/ב

[2] ויש מתרצים שלא קנסם עזרא אלא לדורו ואין זה כלום שבכמה מקומות בתלמוד מצינו לבתר דקנסיהו עזרא [3] אלא עיקר הדברים שהיא לשטת ר' עקיבא שנחלקו הוא ור' אליעזר במסכת כתובות שלדעת ר' אליעזר קודם קנס היה מי שרוצה נותנו לכהן ומי שרוצה נותנו ללוי ואחר הקנס לכהן ולא ללוי ולדעת ר' עקיבא קודם קנס ללוי לבד ואחר הקנס לכהן או ללוי ולפיכך נתנו ללוי שהיה עמו לשם והיה תלמיד חכם והגון

6. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד א

ד] ומקומו מושכר לו ש"מ בעינן צבורים בה - א. הראשונים [רמב"ן, רשב"א, ריטב"א ומאירי] מקשים מן"ל שקנו באגב אולי קנו בקנין חצר. ומפרשים הראשונים דמדין חצר לא היו קונים כיון שהיתה חצר שאינה משתמרת. ובאמת יש בזה מחלוקת בגמ' [ב"מ יא א] ולפי רב פפא קנו בחצר, כאן הגמ' כמו מ"ד שלא קנו בחצר כיון שלא היתה משתמרת. הש"ך [סימן ר - א] מביא ראיה מכאן שאין הלכה כרב פפא בב"מ שמפרש שקנו בחצר.

7. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד א

ה] ומקומו מושכר לו ש"מ בעינן צבורים בה - האחייעזר [ח"ב סימן מז - ט] והבית אהרן [ב"מ יא ב] מקשים לפי מ"ד [הנ"ל כו. אות כג] שקנין אגב הוי תקנה מדרבנן, איך מהני קנין אגב לענין הפרשת מעשר [או ביעור מעשר] להתיר איסור דאורייתא. [1] [ונראה דלמ"ד [שהביא רע"א] [בתשו' רכא ורכב] והמחנ"א [משיכה סימן ב] הובאו להלן מח. אות ב] קנין דרבנן מהני לדאורייתא נחא, אבל קשה למ"ד דלא מהני לדאורייתא]. [2] ומתריץ האחייעזר דמ"מ כיון שמדרבנן קנוי לר' יהושע א"כ שאר הלויים מתיאשים, והוי כמו מכירי כהונה ולויה, שמבואר ברש"י [גיטין ל א] ששאר כהנים ולויים מתיאשים וממילא זוכים המכירי כהונה, כיון שהוי ממון השבט והשאר נתיאשו. [3] הבית אהרן מתריץ שבימי ר"ג חיוב מעשר וחיוב ביעור היה מדרבנן, ולכן סגי בקנין דרבנן.

8. רמב"ם יד החזקה הלכות מכירה פרק ג

(ח) המקנה קרקע ומטלטלין כאחד כיון שקנה קרקע בכסף או בשטר או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם בין שהיו שניהם במכר או במתנה בין שמכר מטלטלין ונתן קרקע בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין כיון שקנה קרקע קנה מטלטלין:

(ט) במה דברים אמורים כשהיו אותן המטלטלין צבורין באותה קרקע אבל אם היו במקום אחר צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע אפילו היו המטלטלין במדינה אחרת ואמר לו קנה אותם על גבי קרקע פלונית כיון שקנה הקרקע נקנו המטלטלין אע"פ שאינן צבורין בתוכה ואם לא אמר קנה אגב קרקע לא קנה וקרקע כל שהיא קונית על גבה כל מטלטלין שירצה. [השגת הראב"ד - אגב קרקע לא קנה א"א זה ההפרש שכתב בין צבורין לשאינן צבורין אינו מחזור דשמעתא לא מיחזיא אלא לעולם אגב וקני בעינן אפילו בצבורין בה דאי לא היכי פסקה למילתיה ואמר והלכתא אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן והא זמנין דצבורין בעינן ואגב לא בעינן עכ"ל]:

9. כסף משנה על הלכות מכירה פרק ג הלכה ט

... ובמה שכתבתי לעיל נתיישב גם זה דה"פ משום דצבורים לא בעינן אגב וקני בעינן לשאינן צבורים הא אילו לא הוה בעינן צבורים לא הוה בעינן אגב וקני. כל זה על פי דרך הרב רבינו ניסים בדברי רבינו

אבל הנכון בדברי רבינו הוא דלאו מטעם חצירו הוא דלא בעינן בצבורים אגב שא"כ לא היה לו להזכיר דין זה בהלכות אלו אלא הטעם הוא דנהי דכשאינן צבורין צ"ל אגב להודיע שעם הקרקע הוא מקנה אותן מטלטלין אבל כשהם צבורים בתוכו אין צריך לדיבורו שהרי הענין עצמו מוכיח שאגב החצר הוא מקנה אותן מטלטלין כנ"ל:

10. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד א

יד] והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן - הרמב"ם [מכירה ג - ח] פוסק שרק באין צבורים בעינן אגב וקני. הראב"ד משיג דלעולם בעינן אגב וקני גם בצבורים. המ"מ והר"ן מפרשים דכוונת הרמב"ם שאם הם צבורים קונה מדין חצר, ומקשה הר"ן דא"כ היה הרמב"ם צריך לפרש שמיירי בחצר המשתמרת. [וכתב הש"ך [סימן רב - ג] שהר"ן חולק על הרמב"ם גם בחצר המשתמרת]. הכס"מ מבאר דכוונת הרמב"ם דאם הוי צבורים קונה מדין אגב וא"צ לומר אגב וקני, דכיון שהמטלטלין צבורים הענין עצמו מוכיח שמקנה אגב קרקע ללא אמירתו. ומוסיף הכס"מ דהרמב"ם דייק כן מלשון הגמ' דקאמר והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן, וקשה למה צריך להקדים צבורים לא בעינן, הרי כבר פשטנו כן לעיל [וכן מקשה הרש"ש], אלא הוי הקדמה שבכה"ג שצבורים לא בעינן, בעינן אגב וקני...

ובביאור שיטת הרמב"ם כתב הסמ"ע [סימן רב - ג] דהרמב"ם ס"ל כיון דהמטלטלין מונחים על הקרקע חשבינן המטלטלין כאילו הם מגוף הקרקע ומחזירים אליו. וביאור הדבר י"ל [וכע"ז מבאר האבן האזל מכירה ג - יא] ע"פ חקירת האחרונים [הדבר"י סימן מד - ז והקה"י הנ"ל] מהו גדר קנין אגב. האם גדר הקנין הוי שהמטלטלין מתבטלים לקרקע ונקנים ללא קנין, או שגדר אגב הוי שהקנין שמועיל לקרקע מועיל למטלטלין דהמטלטלין נעשים כחלק מהקרקע. וסובר הרמב"ם דהיכא שהמטלטלין מונחים על הקרקע הם נעשים כחלק מהקרקע ולכן נקנים בקנין שבו נקנה הקרקע בלי אמירה דאגב, אבל אם אינם צבורים אינם נעשים חלק מהקרקע, ואז הם נקנים ללא קנין משום שהם בטלים אגב קנין הקרקע, ואז בעינן אמירה דקני ואגב. [והאבן האזל כתב דבאינם צבורים הם נעשים כחלק מהקרקע ע"י אמירתו].

והראב"ד ס"ל שאגב הוי דין שהמטלטלין בטלים לקרקע ונקנים ללא קנין, ולכן א"צ צבורין, אבל צריך אמירה של אגב וקני. ולפי הראב"ד אפשר לומר שהספק של הגמ' האם בעינן צבורים תלוי בחקירה מהו אגב, לפי הצד הראשון שהמטלטלין נעשים כחלק מהקרקע בעינן צבורים, ולפי המסקנה שנפשט שא"צ צבורים, גדר קנין אגב הוי שהמטלטלין בטלים לקרקע ונקנים ללא קנין, ולכן בעינן אמירה. ולפ"ז אפשר ליישב למה הגמ' חוזרת והלכתא צבורים לא בעינן אגב וקני בעינן, דכוונת הגמ' לבאר שתלוי זה בזה, כיון שהלכתא שא"צ צבורים וא"כ גדר אגב אינו כחלק מהקרקע, לכן הדין שבעינן אמירה דאגב וקני. ומ"מ הגמ' לא פשטה דצריך אמירה מהא דא"צ צבורים, כיון דאע"פ שמסתבר כן, אינו לגמרי מוכרח.

11. תוספות מסכת קידושין דף כז עמוד א ד"ה חוזר בשטר

חוזר בשטר ואינו חוזר בשדה - וא"ת ומה ירויה בזה אם יחזור בשטר כיון שלא יחזור בשדה וי"ל דלא ניחא ליה דליפוק שטר עילויה דאיכא קלא בשטר טפי מבעדים ויאמרו שהוא עני שמוכר הכל ולא ימצא מלוה.

=====

12. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

א] במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו - כתבו הרשב"א [ד"ה בד"א] והתורא"ש [כז. ד"ה איבעיא] שדוקא בקנין אגב בעינן שיתן דמי כולן ולא בקנין משיכה. דקנין אגב הוי קנין גרוע כיון שאינו עושה קנין במטלטלין עצמן. [עיין כז. אות יז]. התורא"ש מוסיף כיון שהוי קנין גרוע לכן הגמ' לעיל מסתפקת אם מהני שדה במכר ומטלטלין במתנה, דאין לנו בו אלא חידושו כפי שמצינו בפסוק לגבי יהושפט.

13. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

[ח] הכא סדנא דארעא חד הוא - הריטב"א מבאר פירוש ומטלטלין דקני בחזקת מקרקעי [כלומר בקנין חזקה שבושה בקרקע] היינו משום דאגב עבדינהו כקרקע עצמו וכגוף אחד דמו, ומש"ה טריף המטלטלין מלקוחות כדין קרקע. ומבאר בריטב"א כמו הצד של החקירה [הנ"ל כז. אות יד וטו] שהמטלטלין נעשים כחלק מהקרקע.

14. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

[ט] אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה - הא"ש [טוען א - יב] מביא מחלוקת ראשונים, האם גלגול שבועה איכא רק כשהבעל דבר תובע השבועה, או שהב"ד מגלגלים מעצמם. שיטת הרמב"ם [הל' טוען שם] דהמשביע מגלגל עליו כל מה שירצה. וגם בהל' סוטה [ד - יז] כתב הרמב"ם יש לבעל לגלגל שבועה. שיטת הרא"ש והנ"י [ב"מ ד ב] שהב"ד מגלגלין שבועה אפ"ה הבע"ד אינו תובע. הריטב"א אצלנו אית ליה שיטה שלישית, דאע"ג דילפינן גלגול שבועה מסוטה, איכא בסוטה מה שליכא בעלמא, דבסוטה הכהן מגלגל, ובעלמא אין הב"ד מגלגלים אלא התובע מגלגל. והטעם שבסוטה הכהן מגלגל הוי משום שסוטה הוי איסורא וכל ישראל ערבין זה לזה וחייבים לאפרושי מאיסורא, ולכן הכהן מיקרי בע"ד לגלגל. כתב המנ"ח [מצוה שסה - לד] שאין כוונת הריטב"א שהכהן חייב לגלגל אלא רשאי לגלגל.

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

מנין לגלגול שבועה וכו'. פי' דיש מין גילגול שבועה בכופר הכל בתובע מטלטלים שמצד החפץ שייך שבועה אלא שיש חסרון שאינו מודה במקצת אבל כאן כתוב חידוש יותר גדול שאף על קרקעות שאין בהן כלל שייכות לשבועה, אעפ"כ יכול לגלגל עליו שבועה, ועל זה שואל מנלן.

16. דבר יעקב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

[י] אמר עולא מנין לגלגול שבועה מן התורה שנאמר ואמרה האשה אמן אמן - כתבו התוס' [ב"מ צא א] ונראה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ודאי דומיא דסוטה שטוענת ודאי, וכן כתב השו"ע [סימן צד - ב] אין מגלגלין אלא כשהנתבע טוען ודאי. ומפרשים הסמ"ע והש"ך דאם הנתבע טוען שמא אינו חייב להשבע. הש"ך [סק"ו] מקשה מהשו"ע [סימן שדמ] שכתב שמגלגלין שבועה היכא שהנתבע אינו יודע. הקה"ח מתרץ ע"פ הט"ז שמפרש שאין כוונת התוס' והשו"ע שאם הנתבע אינו יודע פטור משבועה, אלא לעולם חייב להשבע על זה שאינו יודע, אלא שפטור לשלם ואין אומרים מתוך שאינו יכול להשבע משלם כשהנתבע אינו יודע.

מיהו לשון התוס' משמע לכאורה כמו הש"ך שכתבו שאינו דומיא דסוטה, משמע שלכן אין ללמוד מסוטה עצם הדין שיהיה חיוב גלגול שבועה, וכן מעיר הנה"מ [סימן עה - יא]. ומתריך הנה"מ דילפינן מסוטה שחייב לגלגול שבועה רק על מה שהנתבע טוען ודאי דהיינו מה שהנתבע יודע ויכול להשבע על זה, ולכן כשהנתבע טוען איני יודע חייב שבועה שאינו יודע, שהרי טוען ודאי שאינו יודע ויכול להשבע ע"ז.

וסברת התוס' שאם הנתבע טוען שמא אין מגלגלים ופטור אף משבועה [כפי הבנת הש"ך]. מבאר אילת השחר בב"מ שהתורה הטילה שבועה כדי להכחיש טענת התובע שטענתו טובה ומחייבת שבועה, ואם הנתבע אומר איני יודע אין כאן הכחשת טענת התובע ולכן חייב לשלם, אבל שבועה מחמת גלגול אין לתובע טענה המחייבת שבועה, וחייב השבועה הוי לאמת טענת הנתבע וזה שייך היכא שהנתבע יודע אבל אם אומר איני יודע לא נאמר שצריך לאמת דבריו. ולפי הט"ז גם בטענת איני יודע צריך הנתבע לאמת את דבריו שאינו יודע, ואם אימת דבריו ע"י שנשבע שאינו יודע חייב לשלם כיון שאין לתובע טענה טובה.

17. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף כז עמוד ב

אמן אם מאיש אחר. זה דומה לגלגול שבועה על מטלטלים שמצד הזכות יכול להשביעה אלא שחסר הקינוי והעדים על הסתירה, ומפרשים התוס' דאין לומדים מכאן דהאי אינו בגלגול דכתיב להדיא מבלעדי אישך יכול באמן הראשון אלא יליף מארוסה ושומרת יבם שאינו יכול להשקותה על סתירה זו.

18. דף על הדף מסכת קידושין דף כז עמוד ב

בגמ': אין איש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו.

הגר"א (קול אליהו, נשא) פירש לפי זה את מאמר חז"ל (הובא ברש"י במדבר ה, יב), שאם אתה מעכב מתנות כהונה חייך שתצטרך לבא אצלו להביא לו את הסוטה. וצריך ביאור מה ענין אי נתינת תרומה לסוטה. אלא שאמרו חז"ל במסכת ברכות (סג, א וברש"י שם), דמי שמעכב תרומותיו ומעשרותיו ואינו נותנם, לו יהיו המעשרות, דהיינו ששדהו לא תעשה אלא אחד מעשרה ממה שהיתה עושה עד עכשיו. והנה, לאחר שהאשה רואה שהינו נאבד, סבורה היא שזה משום שהוא רועה זונות, כפי שנאמר (משלי כט, ג) 'רועה זונות יאבד הון', ואם כן לא תפחד מהמים המאריים, כי יודעת שאף הוא אינו נקי וממילא לא יבדקו אותה המים ותלך לזנות, ולכן יצטרך לקחת אותה לכהן.

=====

1. ברכת אברהם

תוד"ה בע"כ. וי"מ משום דחטה אחת פוטרת את הכרי מה"מ ושמא הפרישה קודם שיא מציתו כדי לזאת ידי איסור דאורייתא ולא נהירא וכי לא הי' לו לר"ג לחוש לאיסור דרבנן עכ"ל. הנה ילפס"מ בשיעור חז"ל בתרומה היכי דפטר בחטה אחת, אם עדיין דין טבל דרבנן עלה עד שיתן א' מששים, או דכל עיקר דינא אינו אלא בדין הפרשת תרומה דאורייתא, דהיינו מעיקרא יפריש מהטבל כשיעור, אבל היכי דכבר אינו טבל ל"ש להוסיף תרומה, ולא עשוהו כירק דעיקר חיובו מדרבנן.

ומפשטות לשון החוס' הי' נראה דנשאר איסור טבל מדרבנן, והיינו דכחצו מעיקרא דרנא להנצל מדאורייתא, לכל הפחות מדאורייתא לא יהא טבל, והקשו דמ"מ הי' צריך להפריש מדרבנן דנשאר ע"ז איסור דרבנן. ואם נימא דכונת החוס' דמעיקרא הי' לו לחוש לחיוב דרבנן, ועי"ז

שהפריש חטה אחת גרס שלא יוכל כבר לקיים חיוב דרבנן, א"כ לא הול"ל איסור דרבנן אלא חיוב. וגם מעיקרא לא הול"ל להנצל מאיסור דאורייתא אלא להנצל מאיסור טבל אפילו מדרבנן, אלא שמסו"ה לא השגיח על מצוה דרבנן כדי להציל מאיסור דאורייתא.

אמנם במל"מ (פ"א ממחנות עניים הל' ט"ו) כתב דהיכי דמעיקרא לא הי' צדעתו ליתן טפי מחטה אחת ל"ש להוסיף א"כ. ונראה שם דהיכי דדעתו להוסיף הפירוש דאכתי ל"ה תרומה, אבל בנדו"ד דכבר רנא להפריש חטה אחת שכבר יחול דין תרומה דאורייתא שוב לא יועיל להוסיף.

2. דף על הדף מסכת קידושין דף כו עמוד ב

בגמ': מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה אמר להם רבן גמליאל לזקנים עישור שאני עתיד למוד נתון לו ליהושע ומקומו מושכר לו ועישור אחר שאני עתיד למוד נתון לו לעקיבא בן יוסף כדי שיזכה בו לעניים ומקומו מושכר לו.

ידוע המעשה שמוזכר בהגדה של פסח, 'מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסובין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם, רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית'. **המהר"ץ חיות (סנהדרין לב, ב) תמה, היאך הלך רבי אליעזר להסב בליל פסח בבני ברק, הרי בגמרא (סנהדרין שם) אמרו, שרבי אליעזר היה גר בלוד, ורבי אליעזר הוא זה שאמר (סוכה כא, א), 'משבח אני את העצלנים שאינם יוצאים מבתיהם לרגל', ואם כן כיצד עזב את ביתו ברגל**.

במרגליות הים (סנהדרין שם, ובפירושו להגדה של פסח) תירץ, דהנה במסכת מעשר שני (ה, ט) מובא, שהמעשה המובא בגמרא כאן, על רבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה היה בערב פסח, יום ביעור המעשרות, ויש לומר שעלו היבשה דרך נמל יפו שהוא מול בני ברק, כמו שנאמר ביהושע (יט, מה - מו) 'ויהוד ובני ברק וגת רמון ומי הירקון והרקון עם הגבול מול יפו', וראו שלא יספיקו לבא לבתיהם בעוד יום, ועל כן הסיבו גדולי הדור אצל אחד מבני החבורה שבא עמהם, והוא גר בקירוב מקום לנמל יפו, והיינו רבי עקיבא בבני ברק.

אלא שאם כן צריך להבין, הרי גם רבן גמליאל בא עמהם ולמה הוא לא הסב עמהם. וצריך לומר, שלפיכך לא הלך עמהם כדי שיוכלו להסב, שאילו היה עמהם לא היה בידם להסב, כי אסור להסב בפני הנשיא.